

Előszó

A kötet két nagyobb témakörben tár az olvasó elé tanulmányokat, egyrészt a királyi hatalom, másrészt a városok gazdasági életben betöltött szerepét mutatja be. A központi hatalom a középkorban háttérrel biztosított a gazdasági élet működéséhez, ehhez azonban nélkülözhetetlenek voltak a kincstári bevételek és a pénzverés. Csermelyi József a soproni ispánság és városkapitányság elzálogosításainak bemutatásával egy olyan jövedelemforrással foglalkozik, mely ugyan hirtelen nagyobb pénzösszeghez juttatta az uralkodót, de egyúttal nehézségeket is teremtett számára. Kádas István egy, a kutatók figyelmét ez idáig elkerülő forrás kiadására vállalkozott Nógrád megye 1457. évi adójegyzékét adva közre, a szöveget bevezető tanulmányából pedig az adó meghatározását, az adószedés körülményeit ismerhetjük meg. C. Tóth Norbert átfogó tanulmánya részletes elemzés révén az 1522. év bevételeit és kiadásait, azaz egy egész év költségvetését rekonstruálja, miközben a pénzügyigazgatási rendszer s kiváltképpen a rendi kincstartói intézmény működését is megismerhetjük az adott évben. A pénzveréshez kapcsolódóan két tanulmány található a kötetben. Tóth Csaba és V. Székely György a későbbiekben általuk elkészítendő, a Kárpát-medence egységes szempontok szerint összeállított letkataszterének (1000–1437/1440) forrásbázisát, módszertani háttérét mutatják be, kisebb esettanulmányokon keresztül pedig azokat a nehézségeket is felvázolják, melyekkel munkájuk során meg kell birkózniuk. Körmendi Tamás nem numizmatikai, hanem heraldikai szempontból szólaltatja meg Zsigmond király pénzeit, elsősorban az uralkodó heraldikai reprezentációjára helyezve a hangsúlyt.

A kincstári bevételek és a pénzverés természetesen nem nélkülözhetette az intézményi háttérrel: a felső vezetést, illetőleg az alsóbb szintet alkotó kamarai szervezetet. Az előbbi Weisz Boglárka, utóbbi Draskóczy István veszi górcső alá. Weisz a tárnokmesteri hivatal működését vizsgálja az Anjou-korban, kitérve e tisztség gazdaságirányítói feladata mellett a városokkal kapcsolatos bíráskodásban játszott szerepére is. Draskóczy tanulmányából a 15. század végi sókamarák területi hatáskörét, működését ismerhetjük meg, miközben a sőt mint árucikket is bemutatja a szerző. Lővei Pál és Weisz Boglárka közös tanulmányukban a pénzügyigazgatás különböző szintjein hosszabb vagy rövidebb ideig megjelenő személyek síremlékeit elemezik, miközben e személyek gazdaságirányítói szerepvállalását is feltárják.

A Magyar Királyság gazdasági életében nem volt olyan terület, melyben ne jutott volna kulcsszerep a városoknak. A tanulmánykötet második szerkezeti egysége a király városoknak adományozott kiváltságait, a városok saját rendelkezéseit, a kereskedelem városi színtereit, továbbá egyes árucikkeit mutatja be. Zsoldos Attila és Szende Katalin egyaránt a városok létét, működését, kiváltságait vizsgálják I. Károly korában, azonban más-más nézőpontból. Míg Zsoldos arra a kérdésre keresi a választ, volt-e I. Károlynak várospolitikája, addig Szende Katalin az uralkodó által adott kiváltságok jellegét, valamint azok utóéletét tekinti át. Kovács Viktória egy város, Pozsony példáján keresztül mutatja be az Anjou- és Zsigmond-kori vámmentességi kiváltságot. A további tanulmányok a kereskedelem témakörében tárnak új kutatási eredményeket az olvasó elé. Skorka Renáta, Nyárádi Zsolt és Benda Judit a kereskedelem különböző színtereit vizsgálják: Skorka munkájából a nagykereskedelem intézményei közül a budai lerakat működését ismerhetjük meg; Nyárádi Zsolt a kiskereskedelem világába kalauzolja el olvasóit, bemutatva a székelyudvarhelyi piacleret, nem feledkezve meg az ott előkerült régészeti leletekről sem; Benda tanulmánya a Pesten, Budán és Óbudán működő mézsárszékeket veszi sorra, miközben a marhakereskedelem szereplőit is elénk tárja. A következőkben az ipar árucikkei és az iparosok kerülnek a középpontba. Mordovin Maxim és Péterfi Bence importárukat elemezik: Mordovin a Sziléziából a Magyar Királyságba behozott posztófajtákat a fennmaradt plombák segítségével rekonstruálja, Péterfi a grafitos kerámia óbudai leleteit elemzi, így állítva előtérbe a település kereskedelmi tevékenységét. Az adásvétel azonban nemcsak azt eredményezte, hogy az egyes árucikkek gazdát cseréltek, a kereskedelmi tevékenység során idegenek választották a Magyar Királyságot lakhelyüknek, magyarok viszont hazájuktól távol telepedhettek le, ott keresve boldogulásukat. Arany Krisztina a 15. század eleji Firenzében dolgozó magyar származású iparosokkal foglalkozik tanulmányában, rámutatva arra, hogy indokolatlan csupán a firenzei kereskedők magyarországi jelenlétével számolni a két terület kapcsolatrendszerének vizsgálatakor.

A tanulmánykötet az MTA BTK Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport szerteágazó programjának valamennyi területét érinti, ügyelve arra, hogy az egyes témák szorosabb vagy lazább szálakkal kötődjenek egymáshoz. Az olvasó az Árpád-kortól a 16. század elejéig terjedő időszak gazdaságtörténetének különböző részterületeit feldolgozó, együttesen mégis szerves egységet alkotó tanulmányok közül szemezgethet, a kötet egésze így a Magyar Királyság középkori és kora újkori gazdaságtörténetéről ad átfogó képet.

Szalkszentmárton, 2016. április 11.

Weisz Boglárka